

Bariery rozwoju Polski na gruncie prawa własności przemysłowej

Jarosław Markieta, 2026

Materiał ten jest udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – 4.0 Międzynarodowa, [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/), o ile przy danym fragmencie nie wskazano inaczej. Warszawa 2026, Jarosław Markieta.

Kontakt z autorem: jarek.markieta@ipandlaw.com

Skrót

Polityka Polski wobec ochrony patentowej wynalazków z grupy obejmującej wynalazki informatyczne/software (CII), sztucznej inteligencji (AI), technik kwantowych (QT), powinna zakładać wzmocnienie krajowej ścieżki uzyskiwania patentów poprzez Urząd Patentowy RP (UPRP) w taki sposób, aby polskie podmioty mogły prowadzić postępowania w języku polskim, przy zachowaniu przewagi kosztowej względem postępowania przed Europejskim Urzędem Patentowym (EPO), ale z jakością, szybkością i przewidywalnością porównywalną do postępowań europejskich; wymaga to zwiększenia finansowania UPRP, rozbudowy korpusu ekspertów tam zatrudnionych oraz systematycznego szkolenia ekspertów i rzeczników patentowych w zakresie wynalazków z grupy CII/AI/QT.

Polityka powinna również zmierzać do harmonizacji krajowej praktyki oceny zdolności patentowej z praktyką EPO, zwłaszcza przez zmianę art. 33 ust. 3 p.w.p. w kierunku zgodnym z art. 84 EPC oraz przez przyjęcie podejścia, w którym techniczny charakter wynalazku z grupy CII/AI/QT oceniany jest nie tylko przez pryzmat oddziaływania na materię, lecz także przez konkretny efekt techniczny osiągniany przez dany wynalazek.

Polska powinna ponadto stworzyć szczególny reżim organizacyjny dla wynalazków CII/AI/QT o znaczeniu strategicznym, obejmujący szybką kwalifikację wynalazków tajnych, ułatwiających możliwość kontynuowania prac przez zgłaszającego w reżimie poufności, rozwój kompetencji sądów patentowych przez udział sędziów technicznych oraz ostrożną politykę wobec systemu patentu jednolitego, tak aby zwiększenie ochrony nie prowadziło jednocześnie do niekontrolowanego wzrostu presji patentowej ze strony podmiotów zagranicznych.

Słowa kluczowe: prawo własności przemysłowej; polityka patentowa; Urząd Patentowy RP; Europejski Urząd Patentowy; wynalazki CII/AI/QT; zdolność patentowa; techniczny charakter wynalazku; dalszy efekt techniczny; patent jednolity; Jednolity Sąd Patentowy; jawność akt patentowych; wynalazki tajne.

Dlaczego powstał ten tekst

Materiał pierwotnie powstał w związku z moją pracą w nieformalnym zespole zadaniowym do **Ustanowienia Ram Etycznych, Prawnych i Zarządzania w ramach Polityki Rozwoju Technologii Kwantowych**¹, pracującym z zamiarem wsparcia Ministerstwa Cyfryzacji. Zespół formalnie nigdy się nie ukonstytuował, a wynik prac ostatecznie udostępniony Ministerstwu Cyfryzacji prawdopodobnie nie ma wpływu na kształtowanie rzeczywistej polityki kraju.

Materiał opracowałem na podstawie mojego osobistego doświadczenia pełnomocnika reprezentującego podmioty polskie i zagraniczne w postępowaniach przed Urzędem Patentowym RP (UPRP), European Patent Office (EPO), European Union Intellectual Property Office (EUIPO), Biurem Międzynarodowym Światowej Organizacji ds. Własności Intelektualnej (IB/WIPO), sądami ds. własności intelektualnej, Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Warszawie (WSA), Naczelnym Sądem Administracyjnym (NSA), i Jednolitym Sądem Patentowym (UPC), a także na podstawie pracy w Komisji Legislacji przy Polskiej Izbie Rzeczników Patentowych (PIRP).

Materiał bazowy do dyskusji w ramach przeglądu barier na gruncie Prawa Własności Intelektualnej

Problemy związane z uzyskiwaniem patentów w Polsce dla wynalazków z dziedziny technik kwantowych (QT) są typowe i te same, które dotyczą wynalazków realizowanych za pomocą komputera (CI) i dotyczących rozwiązań z zakresu sztucznej inteligencji (AI). Na potrzeby niniejszego materiału traktuję je łącznie jako grupę wynalazków CI/AI/QT, co jest zgodne z rekomendacją zachowania spójności z innymi politykami — vide Rekomendacja nr 2.

Uzyskiwanie patentu na wynalazek. System patentowy w Polsce jest systemem warstwowym, obejmuje warstwę prawa krajowego (ustawa Prawo własności przemysłowej, pwp²) oraz warstwę traktatów międzynarodowych, z których najsilniej wpływa na Polskę Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (EPC³). Oba systemy deklarują zgodność z TRIPS⁴. Patent skuteczny w Polsce można uzyskać dwoma ścieżkami (tańszą krajową i droższą europejską). W 2024 r. ścieżką krajową podążały praktycznie wyłącznie podmioty krajowe, które uzyskały **2 000** patentów wobec **43** patentów uzyskanych tą ścieżką przez podmioty zagraniczne. Natomiast w ścieżce europejskiej patenty w Polsce uzyskują praktycznie wyłącznie podmioty zagraniczne; w tym samym roku walidowały one w Polsce **10 976** patentów europejskich wobec **115** patentów EP walidowanych w Polsce przez podmioty krajowe. Kumulatywnie w Polsce w 2024 r. obowiązywało **12 824** patentów udzielonych przez UPRP i **98 858** patentów europejskich wydanych przez EPO i walidowanych przez ich właścicieli w odniesieniu do Polski⁵. Urząd Patentowy RP nie publikuje danych o strukturze własnościowej patentów europejskich walidowanych w Polsce ani dla skumulowanej liczby praw wyłącznych. Dane o podziale własnościowym w tej grupie na podstawie badań własnych z wykorzystaniem publicznie dostępnych baz danych EPO.

Obecnie roczna presja patentowa na Polskę ze strony systemu europejskiego we wszystkich dziedzinach techniki rośnie i wynosi 93:1⁶. Oznacza to, że na każdy patent europejski walidowany w Polsce przez podmiot polski, przypadają 93 patenty europejskie walidowane w Polsce przez podmioty zagraniczne. Presja ta jest po części kompensowana przez patenty krajowe, o które ubiegają się praktycznie wyłącznie podmioty krajowe. Nie można tej kompensacji uwzględnić w relacji 1:1, ponieważ patenty w ścieżce krajowej uzyskują w dużej mierze uczelnie wyższe, instytuty badawcze i instytuty PAN (w sumie 51,85% dla UPRP, w porównaniu do 7-10% udziału takich podmiotów w patentach udzielanych przez EPO) i nie mają one takiej siły oddziaływania na rynek, jak patenty uzyskane przez firmy komercyjne,

których motywacja wynika z chęci uzyskania przewagi rynkowej, a nie z konieczności uzyskania punktów uzasadniających finansowanie publiczne.

Bariera: Koszty postępowania przed EPO są znacznie wyższe niż przed UPRP, składają się na to zarówno wyższe opłaty urzędowe, jak i koszty prowadzenia postępowania w języku urzędowym EPO (angielski, niemiecki, francuski). Postępowanie krajowe jest znacznie dłuższe niż przed EPO.

Rozwiązanie: Utrzymać korzystną różnicę kosztową przy zwiększeniu jakości postępowania krajowego, tak aby przedsiębiorcy z Polski prowadząc postępowanie w języku polskim przed Urzędem Patentowym RP mogli uzyskać patent o tej samej jakości jak przed EPO.

Zwiększyć korpus Ekspertów pracujących w Urzędzie Patentowym RP (obecnie ok 86 osób na wszystkie dziedziny techniki⁷) poprzez dofinansowanie Urzędu Patentowego RP, tak aby postępowania mogły być prowadzone szybciej.

Wesprzeć korpus polskich rzeczników patentowych, aby możliwości kształcenia rzeczników patentowych prowadziły do podnoszenia kompetencji w zakresie wsparcia dla podmiotów krajowych w postępowaniu krajowym w szczególności dla wynalazków z grupy CII/AI/QT. Wprowadzić wsparcie dla kandydatów z Polski, którzy chcieliby uzyskać kwalifikacje do występowania w imieniu polskich przedsiębiorstw przed EPO (wsparcie koordynowanego przez Urząd Patentowy RP programu CSP dla kandydatów do egzaminu EQE).

Zachęcać obywateli Polski do ubiegania się o stanowiska ekspertów badających europejskie zgłoszenia patentowe w EPO oraz, w drodze rozmów z EPO, dążyć do zwiększenia liczby takich ekspertów z Polski. Zwiększyłoby to reprezentację osób znających specyfikę polskiego ekosystemu innowacji i ułatwiło transfer kompetencji do Polski.

Ponadto Polska stoi przed wyborem przystąpienia do systemu patentu jednolitego, który obowiązuje w większości państw Europy Zachodniej i Północnej – sam system polega na tym, że patenty europejskie nie będą musiały przechodzić procedury walidacji krajowej, ale będą miały efekt jednolity na terytorium państw umawiających się (jednolite prawo na wzór znaków towarowych Unii Europejskiej), a jego egzekwowanie będzie podlegało jurysdykcji trybunału międzynarodowego w postaci Jednolitego Sądu Patentowego – więcej w części dotyczącej egzekwowania patentów. Przewidywany skutek ilościowy przystąpienia Polski do systemu patentu jednolitego to wzrost presji patentowej w ujęciu rocznym do 210:1⁶. Wynika to z popularności systemu ochrony patentem europejskim z efektem jednolitym w państwach o większej intensywności działalności patentowej, wyższym poziomie komercjalizacji technologii i większym udziale podmiotów przemysłowych w systemie patentowym, gdyż jest w nich znacznie więcej podmiotów zainteresowanych patentem jednolitym, niż skutkami patentu europejskiego w Polsce.

Co do zasady obie warstwy systemu patentowego krajowa i europejska są zharmonizowane co do norm kształtujących przesłanki zdolności patentowej (przepisy art. 24-29 pwp są zasadniczo tożsame z art. 52-57 EPC). Istnieją jednak istotne różnice w zakresie zasad formułowania zastrzeżeń patentowych (tj. definicji zakresu ochrony). Mianowicie art. 33 ust. 3 pwp wprowadza normę znacznie ograniczającą sposób formułowania zastrzeżeń patentowych, w porównaniu z art. 84 EPC. W ścieżce krajowej wymagane jest odniesienie się do struktury wynalazku w rozumieniu oddziaływania na materię, podczas gdy w ścieżce

europejskiej uprawniony ma swobodę kształtowania zastrzeżeń patentowych z wykorzystaniem dowolnych środków technicznych.

Bariera: Ograniczenia w zakresie sposobu, w jaki można sformułować zastrzeżenia patentowe skutkują tym, że w postępowaniu krajowym patenty udzielane są na znacznie węższy przedmiotowo zakres ochrony, a patenty europejskie można zdefiniować tak, aby miały przedmiotowo szerszy zakres ochrony.

Rozwiązanie: Zmiana przepisu art. 33 ust. 3 pwp na spójną z art. 84 EPC.

Jeszcze większe różnice pojawiają się w samym sposobie prowadzenia oceny zdolności patentowej, tj. w zakresie Wytycznych Prezesa Urzędu Patentowego⁸ dotyczących sposobu oceny zdolności patentowej wynalazków i Guidelines for Examination in the EPO⁹. Mimo że Wytyczne Prezesa co do treści konsekwentnie zbliżają się do Guidelines, są one jednak wprost ignorowane przez Ekspertów oceniających sprawę¹⁰. Przejawia się to w tym, że te same wynalazki są oceniane względem tych samych przesłanek zdolności patentowej w szczególności w zakresie poziomu wynalazczego (nieoczywistość rozwiązania art. 26 pwp i art. 56 EPC), odmiennie w UPRP i odmiennie w EPO.

Bariera: Ograniczenia w sposobie badania wynalazków prowadzą do tego, że na ten sam wynalazek UPRP odmówi udzielenia patentu, a EPO tego patentu udzieli. Bariera dotyczy wielu dziedzin techniki, ale w szczególności wynalazków z grupy CII/AI/QT i jest wyraźnie widoczna w postępowaniach obejmujących wynalazki z zakresu technik kwantowych.

Eksperci Urzędu Patentowego RP mają status urzędników mianowanych, jest ich niewielu, co daje niezależność, ale wobec braku nowych kadr prowadzi do skostnienia systemu, utrwalenia złych nawyków i braku kontroli nad efektywnością systemu.

Rozwiązanie: Edukacja Ekspertów Urzędu Patentowego RP, w zakresie stosowania przepisów prawa, edukacja w kierunku stosowania systemu oceny przesłanek zdolności patentowej zgodnych z tym stosowanym przed EPO. Podnoszenie kompetencji technicznych Ekspertów.

Włączenie Ekspertów Urzędu Patentowego do systemu szkolenia EPO w celu wdrożenia w UPRP sposobu pracy zbliżonego do EPO, przy zachowaniu jego niezależności.

Zwiększenie korpusu Ekspertów pracujących w Urzędzie Patentowym RP poprzez dofinansowanie Urzędu Patentowego RP, tak aby postępowania mogły być prowadzone szybciej.

Wsparcie korpusu polskich rzeczników patentowych, aby możliwości kształcenia rzeczników patentowych prowadziły do podnoszenia kompetencji w zakresie wsparcia dla podmiotów krajowych w postępowaniu krajowym.

Wprowadzić wsparcie dla kandydatów z Polski, którzy chcieliby uzyskać kwalifikacje do występowania w roli pełnomocników przed EPO, (egzamin EQE w ramach programu wsparcia kandydatów CSP).

Różnice w sposobie badania przesłanek zdolności patentowej pomiędzy UPRP i EPO wynikają z odmiennego rozumienia pojęcia „charakter techniczny wynalazku”: w ścieżce krajowej charakter ten wywodzi się z oddziaływania na materię elementów wynalazku, natomiast w ścieżce przed EPO charakter techniczny wynalazku wywodzi się z efektów uzyskiwanych przez wynalazek. NSA w odniesieniu do programów komputerowych (np.

sygn. akt II GSK 300/11, II GSK 406/09) dopuścił patentowanie wynalazków, jeżeli wykazują tzw. **dalszy efekt techniczny** (ang. *further technical effect*). W wyrokach (np. VI SA/Wa 277/20, II GSK 487/11) Sąd precyzuje, że *badanie charakteru technicznego powinno być prowadzone łącznie z pozostałymi przesłankami zdolności patentowej (nowością i poziomem wynalazczym). Charakter techniczny może wynikać nie tylko z samej istoty wynalazku, ale również z dziedziny techniki, w której jest on stosowany w celu rozwiązania konkretnego problemu.*

Mimo takich orzeczeń w praktyce UPRP w wielu sprawach dotyczących CII/AI/QT utrzymuje restrykcyjne podejście, prowadzące do odmów mimo orzecznictwa dopuszczającego ochronę rozwiązań wykazujących dalszy efekt techniczny. Taki opór prowadzi do frustracji po stronie przedsiębiorców rezygnujących z ochrony patentowej, generuje koszty, de facto pozbawia ochrony patentowej podmioty krajowe, wydłuża postępowania i niepotrzebnie obciąża sądy administracyjne.

Ponadto problemy związane z badaniem zdolności patentowej wynalazków CII/AI/QT wynikają również z niewystarczającego poziomu specjalistycznych kompetencji technicznych dostępnych w UPRP w obszarach CII/AI/QT, którym brakuje wiedzy i umiejętności pozwalających po prostu zrozumieć na czym polega wynalazek z danej dziedziny techniki. Braki kompetencyjne prowadzą do stawiania zarzutów w oparciu o art. 28 ust. 1 pkt 4¹ pwp tj. podnoszeniu w postępowaniu o udzielenie patentu dla wynalazków z dziedziny QT, że rozwiązania zgłoszonego do opatentowania nie można wykorzystać, gdyż nie można wykazać jego działania w świetle powszechnie przyjętych i uznanych zasad nauki.

Bariera: Przedłużające się postępowanie.

Rozwiązanie: Edukacja Ekspertów Urzędu Patentowego RP, w zakresie stosowania prawa, edukacja w kierunku stosowania systemu oceny przesłanek zdolności patentowej zgodnych z tym stosowanym przed EPO.

Włączenie polskich Ekspertów Urzędu Patentowego do systemu szkolenia EPO w celu wdrożenia sposobu pracy EPO do pracy Urzędu Patentowego RP, przy zachowaniu jego niezależności.

Edukacja Ekspertów Urzędu Patentowego RP w zakresie najnowszych osiągnięć w dziedzinach, z których wyłaniają się wynalazki CII/AI/QT.

Ponadto należy ponownie zwiększyć korpus Ekspertów pracujących w Urzędzie Patentowym RP poprzez dofinansowanie Urzędu Patentowego RP, tak aby postępowania mogły być prowadzone szybciej.

Wsparcie korpusu polskich rzeczników patentowych, aby możliwości kształcenia rzeczników patentowych prowadziły do podnoszenia kompetencji w zakresie wsparcia dla podmiotów krajowych w postępowaniu krajowym.

Egzekwowanie prawa z patentu. Możliwość wyegzekwowania prawa z patentu jest głównym czynnikiem skłaniającym podmioty komercyjne do ubiegania się o tego rodzaju prawo. Prawa z udzielonych patentów egzekwowane są w odrębnym postępowaniu cywilnym, w ramach działu IVG k.p.c. w zakresie spraw dotyczących praw własności intelektualnej art. 479⁸⁶ do art. 479¹²⁹. W tym celu powołano pięć Wydziałów ds. Własności Intelektualnej przy wybranych Sądach Okręgowych (Warszawa, Gdańsk, Poznań, Katowice, Lublin), przy czym sprawy dotyczące wynalazków rozstrzyga wyłącznie Wydział ds. Własności Intelektualnej Sądu Okręgowego w Warszawie. Sprawy własności intelektualnej

rozstrzygane są w składach jednoosobowych z wykorzystaniem biegłych o wątpliwych kwalifikacjach technicznych. Prowadzone są dyskusje dotyczące transformacji systemu w kierunku trzyosobowych składów orzekających z wykorzystaniem dwóch sędziów/ławników o wykształceniu technicznym. Koncepcje te były omawiane w kontekście zaimplementowania do systemu krajowego systemu o cechach sądów patentowych działających w innych państwach, w czasie konferencji "Jak usprawnić rozwiązywanie sporów patentowych w Polsce?", 29 stycznia 2026 r. w siedzibie Ministerstwa Rozwoju i Technologii¹¹.

Bariera: W ramach wymiaru sprawiedliwości brakuje kompetencji technicznych po stronie sądu do rozstrzygania sporów o podłożu technicznym. Nawet w wyspecjalizowanym sądzie warszawskim, akumulacja wiedzy wśród sędziów zajmujących się wynalazkami jest powolna i bariera poznawcza składu orzekającego złożonego z prawników jest trudna do pokonania.

Rozwiązanie: Wprowadzenie ławników lub sędziów technicznych (np. doświadczonych rzeczników patentowych na wzór NL i CH), rozpoznawanie spraw w składzie trzyosobowym (prawnik przewodniczący + dwóch sędziów technicznych), na wzór sądów NL, CH, DE czy UPC. Pozwoliłoby to ograniczyć konieczność powoływania biegłych o nieweryfikowalnych kwalifikacjach.

Polska jest inicjatorem wprowadzenia wzmocnionej współpracy w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w UE¹², niemniej nie podpisała porozumienia dotyczącego utworzenia Jednolitego Sądu Patentowego (UPC¹³) tworzącego transgraniczny mechanizm rozwiązywania sporów patentowych w ramach UE. Aby patent jednolity wywoływał skutek na terytorium Polski, Polska musiałaby podpisać i ratyfikować Porozumienie o Jednolitym Sądzie Patentowym oraz wejść do operacyjnego systemu UPC; sama obecność Polski w mechanizmie wzmocnionej współpracy nie powoduje obecnie skutku patentu jednolitego w Polsce. Składy UPC mają charakter międzynarodowy i, w zależności od dywizji oraz instancji, obejmują sędziów prawników oraz sędziów technicznie kwalifikowanych. Sąd UPC w pierwszej instancji ma strukturę złożoną z Central Division (Siedziba w Monachium, Paryżu i Mediolanie), Nordic Division (SE, EE, LT, LV), Local Divisions (NL, FI, 4xDE, FR, IT, SI, PT, AT) oraz centrum szkoleniowe w Budapeszcie, Sąd Apelacyjny drugiej instancji znajduje się w Luksemburgu. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego Jednolitego Sądu Patentowego (UPC) nie podlegają bezpośredniej kontroli instancyjnej ani apelacyjnej ze strony sądów europejskich. Sam UPC jest jednak sądem wspólnym dla państw Unii Europejskiej, dlatego w kwestiach związanych z prawem UE podlega jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE).

Na chwilę obecną w systemie jednolitego patentu uczestniczy 18 państw członkowskich Unii Europejskiej. 6 państw, które podpisały Porozumienie w sprawie Jednolitego Sądu Patentowego (2013/C 175/01), nie ratyfikowały go do tej pory: są to Cypr, Czechy, Grecja, Węgry, Irlandia i Słowacja. 3 pozostałe państwa — Chorwacja, Polska i Hiszpania — nie podpisały Porozumienia.

Najnowsza praktyka UPC pokazuje, że skutki jego orzeczeń w sprawie naruszeń patentów mogą wykraczać poza granice państw uczestniczących w systemie. W licznych decyzjach wydawanych w ostatnim czasie wypowiadał się on na temat naruszeń krajowych części patentu europejskiego w innych państwach członkowskich lub nawet państwach trzecich, wydając zabezpieczenia również względem ich terytoriów (long-arm jurisdiction)¹⁴.

Przystąpienie Polski do systemu patentu jednolitego spowoduje wzrost rocznej presji patentowej na Polskę ze strony systemu patentu europejskiego z obecnego poziomu 93:1 do poziomu 210:1¹⁵.

- Bariera: Polska nie powinna przystępować do systemu patentu jednolitego – ta bariera powinna zostać utrzymana, jednocześnie polskie podmioty mogą i powinny z tego systemu korzystać w odniesieniu do uzyskiwania praw patentowych na pozostałym terytorium UE.
- Rozwiązanie: Konsekwentna odmowa uczestnictwa w systemie patentu jednolitego do chwili uzyskania korzystniejszego współczynnika presji patentowej ze strony systemu europejskiego. Ewentualne przystąpienie do systemu patentu jednolitego powinno być bezwzględnie połączone z utworzeniem w Warszawie oddziału lokalnego sądu UPC z językiem postępowania polskim i angielskim (z wyłączeniem języka niemieckiego, na wzór praktycznie wszystkich oddziałów UPC w krajach nieniemieckojęzycznych).
- Szkolenie korpusu sędziów-prawników oraz sędziów technicznych, doświadczonych w rozpatrywaniu spraw dotyczących prawa własności przemysłowej, na wypadek konieczności utworzenia lokalnego oddziału Jednolitego Sądu Patentowego w Warszawie na bazie Wydziału ds. Własności Intelktualnej Sądu Okręgowego w Warszawie.

Zachowanie informacji poufnych. W systemie patentowym informacje dotyczące zgłoszenia wynalazku pozostają co do zasady niepubliczne przez 18 miesięcy od daty zgłoszenia albo od daty pierwszeństwa. Po tym okresie zgłoszenie podlega publikacji, ponieważ ujawnienie wynalazku jest jednym z podstawowych założeń systemu patentowego. Patent stanowi czasowy monopol zakazowy przyznawany w zamian za ujawnienie rozwiązania technicznego społeczeństwu. Bez ujawnienia treści zgłoszenia oraz bez realnej możliwości weryfikacji przebiegu postępowania system patentowy nie spełniałby swojej funkcji transferu wiedzy od twórców do społeczeństwa.

W Polsce dostęp do akt postępowania patentowego jest utrudniony (vide art. 251 pwp). Odmienny model funkcjonuje w postępowaniach przed EPO, EUIPO oraz IB/WIPO, gdzie akta spraw są co do zasady publicznie dostępne online po publikacji zgłoszenia, bez systemowej anonimizacji. Postulat publicznego dostępu do akt patentowych bez anonimizacji jest zatem merytorycznie uzasadniony, ponieważ odpowiada standardowi przyjętemu w międzynarodowej i europejskiej praktyce ochrony praw własności intelektualnej.

Ochrona danych osobowych, informacji wrażliwych lub tajemnicy przedsiębiorstwa nie przemawia przeciwko jawności akt patentowych jako zasadzie. Uzasadnia jedynie wprowadzenie wąskiego mechanizmu incydentalnego wyłączania z publicznego wglądu konkretnych dokumentów albo ich fragmentów, jeżeli ich ujawnienie nie służy informowaniu opinii publicznej o zgłoszeniu patentowym, patencie lub podstawach decyzji urzędu. Takie rozwiązanie odpowiada logice Rule 144 EPC i praktyce EPO: zasadą pozostaje jawność akt po publikacji zgłoszenia, natomiast wyjątki od jawności powinny być interpretowane ściśle i nie mogą prowadzić do faktycznego zamknięcia akt postępowania.

Jawność akt patentowych ma szczególne znaczenie dlatego, że patent jest prawem zakazowym skutecznym *erga omnes*, a więc wobec wszystkich uczestników rynku. Każdy podmiot działający na rynku powinien mieć możliwość ustalenia nie tylko treści udzielonego patentu, lecz także historii postępowania, argumentacji zgłaszającego, stanowiska urzędu, dokumentów cytowanych w toku badania oraz przesłanek, które doprowadziły do udzielenia prawa wyłącznego. Jawność akt nie jest więc dodatkiem administracyjnym, lecz elementem legitymizacji monopolu patentowego.

System patentowy zakłada również aktywną partycypację stron trzecich. Przewiduje mechanizmy zgłaszania uwag, sprzeciwiania się udzieleniu patentu, kwestionowania już udzielonych patentów oraz unieważniania praw wyłącznych. Prawo stron trzecich do kwestionowania decyzji urzędu patentowego wynika właśnie z *erga omnes* skuteczności patentu. Skoro patent może ograniczać działalność każdego uczestnika rynku, każdy powinien mieć realną możliwość poznania okoliczności i przesłanek, którymi kierował się urząd patentowy przy udzieleniu tego prawa. Zamknięcie albo nadmierne ograniczenie dostępu do akt postępowania utrudnia funkcjonowanie mechanizmów kontroli społecznej nad udzielaniem monopolu patentowych i ogranicza transparentność działania Urzędu Patentowego RP.

Bariera: Brak publicznego dostępu do akt postępowania, w którym kształtowane jest prawo zakazowe, które dotyczy każdego podmiotu na rynku, wprost ogranicza zaufanie obywateli do władzy publicznej i stoi w sprzeczności z celem polityki, jakim jest transparentność.

Rozwiązanie: Zmiana przepisów w zakresie dostępu do akt (art. 251 pwp) i zezwolenie na publiczny dostęp do akt bez anonimizacji na wzór EUIPO, IB/WIPO, EPO.

Bariera: Brak świadomości zasad panujących w ramach systemu patentowego. Skierowanie wynalazku do ochrony patentowej oznacza chęć podzielenia się wynalazkiem ze społeczeństwem (ujawnienie wynalazku), gdyż zasadą tego systemu jest to, że po wygaśnięciu przyznanego patentu lub w razie odmowy udzielenia patentu wynalazek przechodzi do domeny publicznej. Ponieważ uprawniony z patentu może zakazać każdemu wkraczania w sferę jego wyłączności, każdy musi wiedzieć, że ten konkretny uprawniony dysponuje takim prawem, aby uniknąć wkroczenia w zakres jego wyłączności.

Rozwiązanie: Powszechna edukacja co do zasad panujących w ramach systemu patentowego.

Istnieje natomiast **potrzeba zachowania poufności w zakresie wynalazków mających znaczenie dla obronności państwa, tj. wynalazków tajnych**. W zakresie tych wynalazków właściwym do podjęcia postanowienia o utajnieniu wynalazku jest Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych lub Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego vide art. 57 pwp. Proces ten obejmuje wstępną klasyfikację wynalazku do kategorii wynalazków tajnych przez komórkę w Urzędzie Patentowym RP, a następnie w drodze obiegujowej rozsyłane są zapytania do instytucji właściwych z wnioskiem o ustalenie, czy rzeczywiście widzą one potrzebę utajnienia wynalazku. Utajnienie wynalazku oznacza przejście wynalazku na rzecz Skarbu Państwa za odszkodowaniem, oraz konieczność prowadzenia dalszych prac w reżimie tajności bez możliwości ujawniania treści związanych z wynalazkiem.

Bariera: Zakwalifikowanie wynalazku jako tajnego znacząco utrudnia lub wręcz uniemożliwia dalszą pracę nad tym wynalazkiem przez jego twórców.

Rozwiązanie: Zmiana przepisów tak, aby **dysponowanie wynalazkiem przeszło w gestię państwa, natomiast podmiot zgłaszający mógł dalej kontynuować prace nad wynalazkiem w reżimie poufności**. Stosowne organy powinny dysponować procedurami i środkami zapewniającymi taką pracę i ewentualnie udzielić takim podmiotom pomocy we wdrożeniu reżimów tajności, które pozwalają na kontynuowanie prac nad wynalazkiem, i ewentualnie udzielić ochrony kontrwywiadowczej.

Kolejnym problemem na gruncie wynalazków tajnych jest długość procedury kwalifikacji, w czasie jej trwania postępowanie badawcze przed Urzędem Patentowym RP jest zawieszone (art. 58 ust. 1 pwp). Jeśli procedura kwalifikacji trwa dłużej niż 12 miesięcy, skutecznie uniemożliwia dokonywanie zgłoszeń zagranicznych z wykorzystaniem mechanizmu pierwszeństwa z Konwencji Paryskiej o Ochronie Własności Przemysłowej¹⁶. Taki zabieg praktycznie pozbawia stronę możliwości uzyskania patentu zagranicznego, w sytuacji gdy proces konsultacji wygeneruje wynik negatywny i wynalazek nie zostanie uznany za tajny.

Bariera: Przewlekłość postępowania dotyczącego kwalifikowania wynalazku jako tajnego po stronie Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Rozwiązanie: Zmiany organizacyjne wewnątrz organów odpowiedzialnych za kwalifikowanie wynalazków jako tajne.

Podsumowanie

Polityka Polski wobec ochrony patentowej wynalazków z grupy obejmującej wynalazki informatyczne/software (CII), sztucznej inteligencji (AI), technik kwantowych (QT), powinna zakładać wzmocnienie krajowej ścieżki uzyskiwania patentów poprzez Urząd Patentowy RP (UPRP) w taki sposób, aby polskie podmioty mogły prowadzić postępowania w języku polskim, przy zachowaniu przewagi kosztowej względem postępowania przed Europejskim Urzędem Patentowym (EPO), ale z jakością, szybkością i przewidywalnością porównywalną do postępowań europejskich; wymaga to zwiększenia finansowania UPRP, rozbudowy korpusu ekspertów tam zatrudnionych oraz systematycznego szkolenia ekspertów i rzeczników patentowych w zakresie wynalazków z grupy CII/AI/QT.

Polityka powinna również zmierzać do harmonizacji krajowej praktyki oceny zdolności patentowej z praktyką EPO, zwłaszcza przez zmianę art. 33 ust. 3 p.w.p. w kierunku zgodnym z art. 84 EPC oraz przez przyjęcie podejścia, w którym techniczny charakter wynalazku z grupy CII/AI/QT oceniany jest nie tylko przez pryzmat oddziaływania na materię, lecz także przez konkretny efekt techniczny osiągany przez dany wynalazek.

Polska powinna ponadto stworzyć szczególny reżim organizacyjny dla wynalazków CII/AI/QT o znaczeniu strategicznym, obejmujący szybką kwalifikację wynalazków tajnych, ułatwiających możliwość kontynuowania prac przez zgłaszającego w reżimie poufności, rozwój kompetencji sądów patentowych przez udział sędziów technicznych oraz ostrożną politykę wobec systemu patentu jednolitego, tak aby zwiększenie ochrony nie prowadziło jednocześnie do niekontrolowanego wzrostu presji patentowej ze strony podmiotów zagranicznych.

Bibliografia

¹ <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/rozwoj-technologii-quantowych-w-polsce--zaktualizowane-zalozenia-polityki>

² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001170>

³ <https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/index.html>

⁴ https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf

⁵ Raport Urzędu Patentowego RP za 2024 r. odpowiednio str. 15 i str. 17

https://uprp.gov.pl/sites/default/files/inline-files/Raport%20roczny%202024_0.pdf

⁶ Dane własne na podstawie analizy baz danych EPO

⁷ Informacja niepotwierdzona w niezależnym źródle

⁸ <https://uprp.gov.pl/pl/przedmioty-ochrony/ogolne-wytyczne-prezesa-uprp>

Wiadomości Urzędu Patentowego 02/2023 str. 77, 80

https://uprp.gov.pl/sites/default/files/wup/2023/01_1-5/02//wup02_2023.pdf

⁹ <https://www.epo.org/en/legal/guidelines-epc/2026/index.html>

¹⁰ Doświadczenie własne Autora

¹¹ <https://www.rzecznikpatentowy.org.pl/PIRP202601/>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32012R1257>

¹³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:42013A0620\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:42013A0620(01))

¹⁴ <https://wtspatent.pl/jak-daleko-siega-jurysdykcja-upc/>

¹⁵ Dane własne na podstawie analizy baz danych EPO

¹⁶ <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/288514>